

СТАНОВИЩЕ

От доц. д-р Маринела Параскова Младенова, член на научно жури в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование
2. *Хуманитарни науки*, професионално направление 2.1. *Филология*, докторска програма
Славянски езици (чешки език)

Относно: дисертационен труд на тема: ***ФОРМА НА ОБРЪЩЕНИЕТО В ЧЕШКИЯ И БЪЛГАРСКИЯ ЕЗИК***

Автор: Ирена Иванова Манкова, **научен ръководител:** проф. д-р Маргарита Младенова

Представеният дисертационен труд е посветен на интересен и дисертабилен научен проблем и представлява първи опит за цялостно типологично сравнение на формите за обръщение в чешкия и българския език в контекста на теорията на Бондарко за функционално-семантичните полета. Въпросът за вокатива и мястото му в системата на съвременните славянските езици е доста дискутиран през годините, за неговата същност се срещат различни интерпретации, което прави задачата на докторантката нелека. Като демонстрира много добра библиографска осведоменост по темата, авторката избира да разгледа проблема за вокативните форми в двата езика през призмата на релацията ядро-периферия на формите за обръщение. Този подход позволява в рамките на периферията да бъдат обхванати и съпоставени множество различни форми на обръщението, използвани за привличане на вниманието или за изразяване на отношение към адресата в разглежданите езици. Структурата на текста е много добре обмислена, основната част на изложението е разположена в две основни глави. Изследването е с обем от 172 стр., от които увод, две глави, заключение, приложения, библиография и ексцерпирана литература. В увода синтезирано е аргументиран интересът на докторантката към разглежданата проблематика, представени са използваните методи и източниците на ексцерпция на анализирания материал. Приемайки *вокативните обръщения* за ядро на функционално-семантичното поле на категорията вокатив в първа глава „Ядро на функционално-семантичното поле на обръщението“ (8-60 стр.) авторката се спира доста подробно на статута на вокатива в

системата на съвременните славянски езици и прави кратък исторически преглед на различни научни схващания за същността на категорията падеж. Коментирани са основните падежни теории, нееднозначността на това понятие и са отбелязани някои от спорните моменти при дефинирането му.

Основно място е отделено на вокатива, определен като ”ядрото на функционално-семантичното поле на обръщението“ (стр.16). Разгледана е специфичната му позиция спрямо останалите падежи във всички съвременни славянски езици, подробно е разгледан звателният падеж при имената от мъжки и женски род в старобългарски език. При представянето на вокатива в отделните славянски езици е допусната известна непоследователност. Така напр. в раздел 4.2.2. *Вокативът в западнославянските езици* е включен чешки език, заедно с полски словашки и лужишки, докато в раздел 4.2.3. *Вокативът в южнославянските езици* българският не фигурира и информацията се отнася само за словенски, сръбски и хърватски език. В следващите подглави авторката последователно представя вокатива в български език при имената от мъжки и женски род, вокатива в чешкия език и в последната част на първа глава в съпоставителен план са разгледани окончанията за звателен падеж в двата езика. В края на първа глава се срещат интересни социолонгвистични наблюдения, свързани с лингвистичните и екстралингвистичните фактори, доминиращи при избора на обръщениа в женски род за български език. Употребата на звателна или обща форма в женски род според авторката за български език има изцяло прагматичен характер и се влияе от множество извънезикови фактори като възраст, сфера на общуване, социални характеристики и т.н. Като отбелязва сложността на проблема, без да заема категорична позиция, докторантката приема, че звателната форма за ж. род в българския език е по-скоро в отстъпление в езиковата практика през последните десетилетия, като често употребата ѝ е стилистично маркирана. Много добра идея е представянето във вид на таблици на окончанията за вокатив при имената от мъжки, женски и среден род, единствено и множествено число, което нагледно илюстрира сходствата и разликите при окончанията за звателен падеж в двата езика. Във втора глава - *Периферия на функционално-семантичното поле на обръщението* - са анализирани различните средства (включващи номинативни, експресивни, косвени, пресемантизирани, обратни, хипокористични и др. обръщениа), използвани в съпоставяните езици както за привличане на вниманието, така и за изразяване на отношение от адресанта към адресата. В основната си част тази глава има приносен характер и разкрива усета на авторката към детайла. Коментирана е ролята

на адресанта и на адресата при избор на обръщение, различните социолингвистични фактори, влияещи върху този процес, като и влиянието от страна на западноевропейските езици върху двата езика при избор на дадено обръщение. Подробно са разгледани, с оглед сходствата и различията между двата езика, обръщенията съгласно военния устав, тези по етикет, по протокол, в академична среда, в училище, в семейството. Интересни наблюдения и коментари се срещат при анализа на обръщенията от гледна точка на преводаческата практика и на многообразието от преводачески решения при превод на обръщения в художествени текстове. Стремещт на авторката е максимално пълно да обхване всички елементи, които попадат в периферията на функционално-семантичното поле на обръщенията в съпоставяните езици (в това число членуваните форми на обръщението при съществителни, прилагателни, притежателни местоимения, косвени, обратни и хипокористични обръщения) и трябва да се отбележи, че се е справила доста успешно с тази нелека задача. В края на текста коректно са изброени приносните моменти в изследването и е добавено приложение, съдържащо преводни еквиваленти на обръщенията в романа на Я. Хашек „Приключенията на добрия войник Швейк през Световната война“, „Мисия Лондон“ на Алек Попов, „Комендантът“ на Вл. Мацура, „Балада за Георг Хених“ на В. Пасков, „Боряна“ на Йовков, „Война на таралежите“ на Братя Мормареве, както и текстове с обръщения от едно чешко и едно българско телевизионно предаване, които нагледно илюстрират теоретичния анализ на докторантката в предходната част на работата ѝ. Авторефератът към дисертацията (19 стр.) коректно представя целите и задачите на изследването, използваната методология и приносните моменти в дисертацията. По темата на дисертационния труд авторката е публикувала 4 статии.

Заклучение

Представеният дисертационен труд е успешно реализирано изследване с определен принос в областта на чешко-българското съпоставителното езикознание, което ми дава основание да препоръчам на почитаемото Научно жури да вземе решение по присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Ирена Иванова Манкова, докторантка към катедрата по Славистика към ФСФ на СУ Климент Охридски», в конкурс за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в област на висше образование

2. Хуманитарни науки, професионално направление 2.1. Филология, докторска програма Славянски езици (чешки език)

14.02.2019

Член на научното жури: доц. д-р Маринела Младенова